

چرا برخی اقلام در سفرهٔ مردم ۳ برابر مزرعه قیمت دارند

قیمت حبوبات

دروضعیت لوبیای سحرامیز

یانده رحیمی
رئیس‌کلان‌گروه اقتصاد

طی سال جاری، سفره خانوار ایرانی زیر فشار بی‌سابقه‌ای از افزایش قیمت‌ها بوده است؛ به‌طوری‌که بسیاری از اقلام سفره خانوار افزایش قیمت قابل توجهی داشته‌اند. برای مثال، لوبیا چیتی، طی یک‌سال افزایش قیمت ۳/۵ برابری ثبت کرد، این عدد برای لپه و لوبیا قرمز نیز بیش از ۱۰۰ درصد بوده است. در بخش میوه و سبزی بیجات و بخش دامی نیز اعم از گوشت و لبنیات، اوضاع همین‌طور است. یکی از موضوعات قابل تأمل، شکاف چشمگیر ۳ تا ۳/۵ برابری قیمت بین مزرعه تا مغازه است. هر چند کارشناسان نسبت به بروز خشکسالی و افت تولید در برخی محصولات هشدار می‌دهند؛ اما آمارها نشان می‌دهد بخش زیادی از کاهش تولید در برخی محصولات به واسطه افزایش واردات جبران شده و عملاً افزایش قیمت‌های ۱۰۰ درصدی یا بیش از ۳ برابری برای رسیدن یک محصول از دست کشاورز و دامدار تا سفره مردم توجیه‌پذیر نیست. این ارقام نه تنها تصویر واقعی تورم خوراکی را نشان می‌دهد، بلکه ضرورت برنامه‌ریزی هوشمندانه برای تثبیت بازار و جلوگیری از آسیب به سفره مردم را بیش از پیش آشکار می‌کند. به‌نظر می‌رسد علاوه‌بر خشکسالی یا موضوع واردات، موضوعاتی مانند انبارداری، حمل‌ونقل و لجستیک و ضعف سیاست‌های تنظیم بازار نیز در این افزایش قیمت‌ها نقش دارد.

داستان عجیب لوبیای سحرامیز

بررسی روند قیمت اقلام خوراکی خانوار نشان می‌دهد که از آبان ۱۴۰۳ تا آبان ۱۴۰۴، برخی مواد غذایی با افزایش‌های چشمگیر مواجه‌شده‌اند. بیشترین رشد مربوط به لوبیا چیتی است که قیمت هر کیلوگرم آن از ۱۲۹ هزار تومان به ۴۵۰ هزار تومان رسیده و ۲۴۸ درصد افزایش قیمت را تجربه کرده است. این جهش قیمتی، رکورددار تغییرات در بین دیگر اقلام مورد بررسی است و نشان‌دهنده فشار قابل توجه بر سفره خانوارهای ایرانی است. در گروه میوه‌ها، سیب و هلو افزایش‌های قابل توجهی داشتند؛ قیمت هر کیلوگرم سیب از ۵۰ هزار تومان به ۱۲۷ هزار تومان رسید (۱۵۴ درصد رشد) و هلو نیز با ۱۳۶ درصد افزایش از ۶۳ هزار تومان در هر کیلوگرم به ۱۴۹ هزار تومان رسید. این تغییرات نشان می‌دهد که میوه‌های تابستانی و پاییزی بیش از دیگر اقلام، تحت تأثیر عوامل بازار و شرایط اقلیمی قرار گرفته‌اند.

در بخش حبوبات، علاوه بر لوبیا چیتی، لپه و لوبیا قرمز نیز افزایش قابل توجهی داشتند؛ قیمت لپه با ۱۲۰ درصد و لوبیا قرمز با ۱۲۷ درصد افزایش، فشار مضاعفی بر هزینه‌های خانوار وارد کرده است. نخود نیز با رشد ۱۰۴ درصدی همراه شد، در حالی‌که عدس افزایش ۷۰ درصدی را تجربه کرد. از سوی دیگر، افزایش قیمت محصولات پر مصرف و روز مره، اگرچه کمتر از حبوبات و میوه‌ها بوده، اما همچنان قابل توجه است. سیب‌زمینی با ۸۶ درصد، شیر پاستوریزه با ۵۶ درصد و گوشت گاو یا گوساله با ۵۰ درصد افزایش، نمونه‌هایی از فشار هزینه‌ای بر خانوارها هستند. در مقابل، برخی سبزیجات و پیاز افزایش کمتری داشتند. قیمت گوجه‌فرنگی با ۲۲ درصد و پیاز با ۱۸ درصد رشد، نشان می‌دهد که تغییرات قیمتی در این دسته‌بندی نسبتاً کنترل‌شده‌تر بوده است.

افزایش ۳ برابری قیمت از مزرعه تا مغازه

آمارها نشان می‌دهد که در بهار و تابستان ۱۴۰۴، شکاف قیمت بین تولیدکننده و مصرف‌کننده در برخی اقلام خوراکی بسیار چشمگیر بوده است. این اختلاف، هم در بخش سبزیجات و میوه‌ها و هم در محصولات دامی به‌وضوح قابل مشاهده است. برای مثال، قیمت هر کیلوگرم گوجه‌فرنگی در مزرعه حدود ۱۰ هزار تومان بوده، اما مصرف‌کننده آن را با ۵۲ هزار تومان خریداری کرده است؛ ۵ برابر تفاوت. در مورد پیاز و سیب‌زمینی نیز همین روند مشاهده می‌شود؛ پیاز از ۱۱ هزار تومان به ۳۱ هزار تومان و سیب‌زمینی از ۱۳ هزار تومان به ۴۲ هزار تومان افزایش یافته است. بخشی از این افزایش قیمت به دلیل فسادپذیری بالای این محصولات، هزینه‌های حمل و لجستیک و سود بخش توزیع و دلالتان طبیعی است اما به نظر می‌رسد آن کسی که سرش در این میان بی‌کلاه می‌ماند، اول کشاورز است که سود ناچیزی از این قیمت‌ها می‌برد و در نهایت متضرر دیگر نیز، مصرف‌کننده است که با قیمت‌های بالا می‌خرد.

در گروه حبوبات که فسادپذیری بالایی نیز نسبت به میوه و سبزیجات ندارند، این فاصله حتی بیشتر به چشم می‌آید. لوبیا چیتی که کشاورز آن را با قیمت ۱۳۰ هزار تومان فروخته، در بازار مصرف به ۴۵۰ هزار تومان رسیده است. نخود و عدس نیز به ترتیب از ۹۱ هزار تومان و ۱۱۹ هزار تومان به حدود ۱۹۶ و ۱۹۱ هزار تومان رسیده‌اند. این ارقام نشان می‌دهد که حبوبات اصلی سفره خانوار بیشترین فاصله قیمت بین تولیدکننده و مصرف‌کننده را دارند. در بخش

چرا برخی اقلام در سفرهٔ مردم ۳ برابر مزرعه قیمت دارند

میوه‌ها، هر کیلوگرم سیب درختی از ۴۱ هزار تومان در مزرعه به ۱۲۷ هزار تومان در بازار مصرف رسیده و هلو نیز از ۵۸ هزار تومان به ۱۴۹ هزار تومان افزایش یافته است. حتی محصولات تابستانی مانند هندوانه و خربزه نیز رشد قیمت چشمگیری را تجربه کرده‌اند. براساس آمارهای مرکز آمار ایران، فاصله قیمت مزرعه تا مغازه گوجه‌فرنگی ۵/۲ برابر، هندوانه ۳/۶ برابر، لوبیا چیتی ۳/۵ برابر، خربزه ۳/۴ برابر، سیب زمینی ۳/۱ برابر و در سیب درختی این عدد ۳ برابر است. عدد مذکور در گوشت قرمز نیز نزدیک به ۳ برابر و در پیاز و شیر و هلو و نخود بین ۲ تا ۷/۲ برابر است.

در بازار محصولات دامی، این فاصله همچنان محسوس است. قیمت هر کیلوگرم گوسفند و بوه زنده از کشاورز ۳۲۶ هزار تومان بوده، اما مصرف‌کننده آن را با ۸۷۳ هزار تومان خریداری کرده است. گوشت گاو پروری زنده نیز از ۳۰۱ هزار تومان به ۸۶۳ هزار تومان رسیده است. همین وضعیت در شیر گاو با قیمت ۲۲ هزار تومان کشاورز و ۵۹ هزار تومان مصرف‌کننده دیده می‌شود. این شکاف‌ها نشان می‌دهد که قیمت نهایی کالا در سفره خانوار، چندبرابر قیمت مزرعه یا دامداری است و این فاصله به‌ویژه در حبوبات و محصولات دامی بیش از سایر گروه‌هاست. برای مصرف‌کنندگان، این موضوع فشار هزینه‌ای قابل توجهی ایجاد می‌کند و ضرورت برنامه‌ریزی دقیق برای کنترل قیمت‌ها و مدیریت زنجیره تأمین را نشان می‌دهد.

افزایش واردات حبوبات

یکی از متهمان افزایش قیمت‌ها در بازار حبوبات، کاهش تولید داخل است. گرچه هنوز آماری از وضعیت تولید محصولات کشاورزی (به‌جز گندم) منتشر نشده، اما آمارهای واردات نشان می‌دهد حجم واردات در اقلامی مثل حبوبات نسبتاً قابل توجه بوده است. به طوری‌که بررسی آمار واردات حبوبات در ۷ ماهه ابتدایی سال‌های ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که سال ۱۴۰۴ با افزایش قابل توجه واردات برخی اقلام، به ویژه لوبیا و نخود، همراه بوده است. در این دوره، واردات لوبیا از ۶ هزار تن در سال ۱۳۹۹ به ۲۲ هزار تن در ۱۴۰۴ رسیده است؛ ۵ برابر شدن واردات در پنج سال، نشان‌دهنده تلاش برای جبران کسری تولید داخلی و تثبیت بازار است. همین روند در واردات نخود نیز دیده می‌شود؛ از ۴۵ هزار تن در ۱۳۹۹ به ۴۸ هزار تن در ۱۴۰۴ رسید، گرچه این افزایش نسبت به لوبیا کمتر است. اما ثبات نسبی در حجم واردات نخود نشان می‌دهد که بازار این محصول برای مصرف‌کننده به‌شدت اهمیت دارد. در مقابل، واردات عدس در این بازه تغییر چندانی نکرده است. از ۶۴ هزار تن در سال ۱۳۹۹، واردات عدس در ۱۴۰۴ به ۵۴ هزار تن رسید؛ کاهش اندکی که نشان می‌دهد تولید داخلی و موجودی بازار توانسته تا حدودی نیاز مصرف را پوشش دهد.

رشد نجومی قیمت حبوبات از کشاورز تا سوپرمارکت

یکی از اقلامی که قیمت‌های نجومی را طی سالل جاری به خود دیده، بخش حبوبات است. حبوبات گرچه همچون میوه‌ها فسادپذیری بالایی ندارد، اما قیمت آن بیش از میوه‌ها و سبزیجات جهش کرده است. در این خصوص داود لپه‌چی، رئیس انجمن حبوبات در گفت‌وگو با «فرهیختگان» درباره تفاوت قیمتی میان نرخ کشاورز برخی محصولات از گروه حبوبات با قیمت مصرف‌کننده اظهار داشت: «قیمت کالایی که کشاورز تولید می‌کند، معمولاً مربوط به محصول «بوجار نشده» است؛ یعنی هنوز تمیز و آماده مصرف نشده و ممکن است شامل سنگ و ناخالصی باشد. پس از برداشت از زمین، محصول تحت فرایندهایی مانند بوجاری، شست‌وشو و حذف آلودگی‌های اضافی قرار می‌گیرد و درصدی افت طبیعی در وزن و کیفیت آن ایجاد می‌شود. این فرایند تنها اولین حلقه از مسیر طولانی رساندن محصول به دست مصرف‌کننده است. پس از آماده‌سازی، محصول به بنکدار فروخته می‌شود، سپس صنایع تبدیلی آن را بسته‌بندی می‌کنند. در این مرحله هزینه‌های کارگری، بسته‌بندی و سایر مخارج به قیمت اضافه می‌شود. آلا پس از آن به شرکت‌های بخش و در نهایت به سوپرمارکت‌ها و هایپرمارکت‌ها می‌رسد. به این ترتیب، پنج حلقه اصلی شامل کشاورز، بنکدار، صنایع تبدیلی، پخش و فروشگاه وجود دارد که در هر کدام هزینه‌ها و سودی اعمال می‌شود تا محصول به دست مصرف‌کننده برسد. بنابراین قیمت نهایی کالا، مثلاً لوبیا چیتی، بسیار بیشتر از قیمت خرید کشاورز است.»

افزایش قیمت‌ها طبیعی است!

وی در باره رشد شدید نرخ لوبیا چیتی در سال جاری نیز اضافه کرد: «برای مثال، لوبیا چیتی پارس‌سال توسط کشاورز حدود ۱۳۰ هزار تومان خریداری شد، اما قیمت آن در بازار مصرف‌کننده به حدود ۴۰۰ تا ۵۰۰ هزار تومان رسید. این افزایش صرفاً به سود هر حلقه مربوط نیست، بلکه ناشی از مسائل دیگری مانند

درصد تغییرات قیمت برخی از اقلام سفرهٔ خانوار از آبان ۱۴۰۳ تا انتهای آبان ۱۴۰۴ (تومان)				
اقلام	واحد مبادله	آبان ۱۴۰۳	آبان ۱۴۰۴	درصد تغییرات
لوبیا چیتی	یک کیلوگرم	۱۲۹,۳۵۷	۴۵۰,۳۸۸	۲۴۸
سیب	یک کیلوگرم	۵۰,۰۲۵	۱۲۷,۱۱۰	۱۵۴
هلو	یک کیلوگرم	۶۳,۲۴۸	۱۴۹,۱۵۵	۱۳۶
لپه	یک کیلوگرم	۱۰۸,۵۴۶	۲۴۹,۴۹۰	۱۳۰
لوبیا قرمز	یک کیلوگرم	۱۲۶,۱۶۲	۲۸۶,۴۱۴	۱۲۷
هندوانه	یک کیلوگرم	۱۴,۵۹۵	۳۱,۸۱۱	۱۱۸
خربزه	یک کیلوگرم	۲۷,۰۳۶	۵۷,۹۵۰	۱۱۴
نخود	یک کیلوگرم	۹۶,۵۰۱	۱۹۶,۶۶۱	۱۰۴
سیب‌زمینی	یک کیلوگرم	۲۲,۵۷۳	۴۲,۰۰۶	۸۶
عدس	یک کیلوگرم	۱۱۲,۶۶۷	۱۹۱,۲۱۲	۷۰
شیر پاستوریزه	یک لیتر	۳۸,۱۰۶	۵۹,۶۲۷	۵۶
گوشت گاو یا گوساله	یک کیلوگرم	۵۷۵,۲۰۸	۸۶۳,۹۷۳	۵۰
خیار	یک کیلوگرم	۴۲,۰۳۲	۶۰,۷۲۴	۴۴
گوجه‌فرنگی	یک کیلوگرم	۳۹,۵۷۰	۵۲,۳۰۹	۳۲
گوشت گوسفند	یک کیلوگرم	۶۸۴,۷۳۹	۸۷۳,۰۲۵	۲۷
پیاز	یک کیلوگرم	۲۶,۵۱۷	۳۱,۳۶۸	۱۸

تفاوت قیمت کشاورز و دامدار با قیمت مصرف‌کننده در بهار و تابستان سال ۱۴۰۴			
محصول	قیمت کشاورز	قیمت مصرف‌کننده	تفاوت (چند برابر)
گوجه‌فرنگی	۱۰,۰۶۰	۵۲,۳۰۹	۵/۲
هندوانه	۸,۸۷۶	۳۱,۸۱۱	۳/۶
لوبیا چیتی	۱۳۰,۰۰۰	۴۵۰,۳۸۸	۳/۵
خربزه	۱۷,۱۷۰	۵۷,۹۵۰	۳/۴
سیب‌زمینی	۱۳,۶۸۱	۴۲,۰۰۶	۳/۱
سیب‌درختی	۴۱,۸۵۳	۱۲۷,۱۱۰	۳
گوشت گاو و گوساله	۳۰۱,۵۹۰	۸۶۳,۹۷۳	۲/۹
پیاز	۱۱,۶۷۰	۳۱,۳۶۸	۲/۷
گوشت گوسفندی	۳۲۶,۰۵۸	۸۷۳,۰۲۵	۲/۷
شیر گاو	۲۲,۴۵۲	۵۹,۶۲۷	۲/۷
هلو	۵۸,۶۵۱	۱۴۹,۱۵۵	۲/۵
نخود	۹۱,۵۹۸	۱۹۶,۶۶۱	۲/۱
خیار	۳۳,۱۴۸	۶۰,۷۲۴	۱/۸
عدس	۱۱۹,۳۹۵	۱۹۱,۳۱۲	۱/۶

واردات حبوبات در ۷ ماهه سال‌های ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۴ – به هزار تن			
سال	لوبیا	نخود	عدس
۱۴۰۴	۳۲	۴۸	۵۴
۱۴۰۳	۱۲	۳۱	۵۵
۱۴۰۲	۱۰	۳۴	۵۲
۱۴۰۱	۱۴	۶۶	۷۸
۱۴۰۰	۶	۶۸	۵۸
۱۳۹۹	۶	۴۵	۶۴

کاهش تولید داخلی و نوسانات عرضه و تقاضا بود. تقریباً ۸۰ درصد مصرف لوبیا چیتی در کشور از تولید داخلی تأمین می‌شود و ۲۰ درصد وارداتی است. پارسال، به دلیل مشکلات آبی و آفت‌زدگی، تولید داخلی کاهش یافت و بازار با کسری مواجه شد. وقتی عرضه با تقاضا همخوانی ندارد، قیمت مصرف‌کننده نهایی به‌شدت افزایش می‌یابد.»

او همچنین ادامه داد: «حبوبات به دلیل حساسیت به رطوبت و آفات، قابلیت نگهداری طولانی بدون تدابیر خاص ندارند و این موضوع هم بر قیمت و توزیع آن تأثیر می‌گذارد. بنابراین افزایش قیمت، اغلب نتیجه عوامل طبیعی و اقتصادی است و نه سوءمدیریت یا احتکار. با توجه به خشکسالی‌های بی‌دری در سال‌های اخیر، وضعیت محصولات کشاورزی در ایران همچنان حساس است. فعالان بخش خصوصی می‌گویند امسال نیز مانند سال گذشته، امکان کاهش تولید برخی محصولات، از جمله لوبیا چیتی، وجود دارد. تجربه سال گذشته نشان داد که حتی با تولید داخلی، افت محصول به دلیل کمبود آب و آفت‌ها باعث شد تا قیمت مصرف‌کننده افزایش یابد. یکی از راهکارهای مهم برای کنترل بازار و جلوگیری از آسیب به مصرف‌کننده، واردات به‌موقع و به اندازه کافی است. مسئولان تأکید می‌کنند که اگر برنامه‌ریزی‌های لازم با توجه به تجربه سال گذشته انجام‌شده باشد، افزایش قیمت شدید امسال احتمالاً کمتر خواهد بود، اما با توجه به ادامه خشکسالی، هیچ تضمینی برای جلوگیری کامل از نوسان قیمت‌ها وجود ندارد.»

مخاطرات اقتصادی وایمنی ورود LPG به سبد سوخت کشور

مزیّت ندارد، بلکه یک ریسک جدی است. امروز تکرار همان مسیر اشتباه، بدون کوچک‌ترین تحلیل فنی و صرفاً تحت فشارهای سیاسی، نمی‌تواند قابل قبول باشد.

مغایرت صریح با مصوبهٔ دولت وقانون برنامه هفتم

طبق مصوبه ۱۳ مهر ۱۴۰۴ هیئت وزیران، سهم LPG در سبد سوخت کشور ۰/۰۱ درصد تعیین شده است؛ یعنی کمتر از یک‌صدم درصد. با وجود این، طرح کنونی توسعه LPG در مقیاسی چندصده برابر این سقف قانونی دنبال می‌شود. این موضوع مغایرت صریح با مصوبه دولت و قانون برنامه هفتم توسعه دارد. در همین مصوبه تأکید شده LPG باید صرفاً به‌صورت غیرپارانه‌ای و بر مبنای قیمت واقعی عرضه شود. با این حال، قیمت ۱۵۰۰ تومانی مطرح‌شده برای عرضه LPG، در مقابل قیمت واقعی ۳۱ هزار تومانی، عملاً فضایی گسترده برای قاچاق و رانت جدید ایجاد خواهد کرد. این تجربه را کشور در زمینه بنزین و گازوئیل به‌وضوح تجربه کرده است.

هزینه واقعی LPG چند برابر بنزین و CNG

آل‌پی‌جی، تنها ۷۵ درصد انرژی پیمایشی بنزین را دارد. با توجه به قیمت واقعی آن، هزینه پیمایشی معادل یک لیتر بنزین بین ۴۱ تا ۴۳ هزار تومان خواهد بود. در مقابل، هر متر مکعب CNG – که همان پیمایشی یک لیتر بنزین را ایجاد می‌کند – تنها ۴۵۲ تومان هزینه دارد. این اختلاف عظیم نشان می‌دهد LPG نه تنها اقتصادی نیست، بلکه از منظر هزینه‌ای

هستند، متأسفانه در ایران برخی فشارهای سیاسی از سوی تعدادی از نمایندگان مجلس برای توسعه LPG مطرح شده است، از هم در شرایطی که کشور با کمترین هزینه می‌تواند از ظرفیت‌های عظیم CNG استفاده کند. اصرار بر توسعه LPG در تضاد کامل با روند جهانی، منطق اقتصادی و منافع ملی است. این رویکرد، نوعی بی‌توجهی به آینده انرژی و نادیده‌گرفتن تجربیات شکست‌خورده گذشته است. درحالی‌که کشور نیازمند سرمایه‌گذاری در حمل‌ونقل پاک، برقی‌سازی و کاهش شدت انرژی است، اصرار برخی نمایندگان بر باز کردن مسیر سوختی خطرناک و رانت‌زا، نه به نفع مردم است و نه به نفع امنیت انرژی کشور.

تهدید برای شبکه ملی CNG

ورود LPG، مصرف CNG را کاهش داده و جایگاه‌های آن را به سمت زیان‌دهی سوق می‌دهد. تعطیلی این جایگاه‌ها به معنای نابودی زیرساختی است که طی سال‌ها و با هزینه بسیار ایجاد شده و نتیجه آن بازگشت به وابستگی بیشتر به بنزین و تشدید ناترازی سوخت خواهد بود. تمام شواهد فنی، اقتصادی، زیربنایی و قانونی نشان می‌دهد ورود گسترده LPG به سبد سوخت خودروهای سبک، تصمیمی غیرفنی، پرهزینه، ناپایم و برخلاف منافع ملی است. آینده حمل‌ونقل و انرژی ایران در گسترش CNG، توسعه خودروهای برقی و هیبریدی و حرکت به‌سوی فناوری‌های پاک است، نه بازگشت به مسیری که کشور یک‌بار تجربه کرده و نتیجه آن شکست بوده است. گاز مایع باید برای صادرات و ارزآوری حفظ شود، نه اینکه با پارانه سنگین در داخل سوزانده و وارد خرجه قاچاقی شود.

مخاطرات ایمنی وزیست محیطی LPG

مخازن LPG در برابر ضربه و حرارت بسیار حساس هستند و احتمال نشست و انفجار در خودروهای تبدیلی بالا است. این موضوع یکی از دلایل اصلی کنار گذاشته شدن آن در کشور بود. علاوبراین، آلودگی LPG در مقایسه با CNG بیشتر است و استفاده از آن در ناوگان سبک با سیاست‌های زیست‌محیطی همخوانی ندارد.

اصرار عجیب برای توسعه LPG!

درحالی‌که کشورهای پیشرو در حال برنامه‌ریزی برای کنارگذاشتن موتورهای درون‌سوز و توسعه زیرساخت‌های خودروهای برقی و پاک

مدیر مسئول:

- محمد امین ایمانجانی
- قائم‌مقام مدیرمسئول:**
- مسعود فروغی
- سر دبیر:**
- محمد زعیم‌زاده
- تلفن و فکس:**
- ۰۲۱) ۶۲۹۹۹۴۹۵
- کدپستی:**
- ۱۱۳۵۶۳۳۸۱۶
- چاپ:**
- چاپخانه دانشگاه آزاد اسلامی
- نشانی:**
- خیابان حافظ، پلین‌تر از جمهوری
- روم‌روی ساختمان بورس
- ساختمان فرهیختگان، طبقه سوم